

Sygn. akt II CSK 231/11

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 18 stycznia 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Antoni Górski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Irena Gromska-Szuster

SSN Katarzyna Tyczka-Rote

w sprawie z powództwa „T.” – Spółki Akcyjnej z siedzibą w P.
przeciwko Grupa Energetyczna „E.” – Spółce Akcyjnej z siedzibą w P.
o nakazanie,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 18 stycznia 2012 r.,
skargi kasacyjnej strony pozwanej
od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 14 października 2010 r., sygn. akt I ACa 717/10,

**uchyla zaskarżony wyrok oraz wyrok Sądu Okręgowego w P.
z dnia 7 czerwca 2010 r. sygn. akt IX GC 714/09 i sprawę
przekazuje temu Sądowi Okręgowemu do ponownego
rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania
kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia 30 listopada 2006 r. Sąd Okręgowy w P. w sprawie z powództwa Przedsiębiorstwa Inżynieryjnego T. spółka z o.o. w P. zobowiązał pozwanego Grupę Energetyczną E. S.A. w P. do przebudowy sieci energetycznej linii napowietrznej 110 kV C. – P. w odcinku od słupa numer 15 do słupa numer 17 poprzez demontaż słupa przelotowego numer 16 wraz z fundamentami prefabrykowanymi, przewodami roboczymi, przewodem odgromowym i kablem optotelekomunikacyjnym ADSS w odcinku od słupa numer 15 do słupa numer 17 znajdującego się na działce o numerze 59 pomiędzy ulicami R. i N. w P. i poprowadzenia na tym odcinku linii wysokiego napięcia kablem w obrębie nieruchomości powoda.

Sąd Apelacyjny, po rozpoznaniu wniesionych przez obie strony apelacji, wyrokiem z dnia 12 czerwca 2008 r. zmienił zaskarżony wyrok: w punkcie 1 eliminując z niego słowa „i prowadzenie na tym odcinku linii wysokiego napięcia kablem w obrębie nieruchomości powoda”, w punkcie 2, zasądając od pozwanego na rzecz powoda kwotę 62.146 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 1 grudnia 2005r., a nadto powództwo oddalił, w punkcie 3, nadając mu treść: zasądza od pozwanego na rzecz powoda 19.169,66 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Sąd Najwyższy wyrokiem z dnia 6 maja 2009 r. sygn. akt II CSK 594/08 uchylił zaskarżony wyrok w części oddalającej apelację pozwanego (punkt 2) oraz rozstrzygającej o kosztach postępowania (punkt 1 i 3) i w tym zakresie przekazał sprawę Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Sąd Apelacyjny w wyniku ponownego rozpoznania sprawy uchylił wyrok Sądu Okręgowego z dnia 30 listopada 2006 r. w pkt 1 i w tym zakresie przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w P.

Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 7 czerwca 2010 r. zobowiązał pozwanego do przebudowy sieci energetycznej – linii napowietrznej 110 kV C. – P. w odcinku od słupa numer 15 do słupa numer 17 poprzez demontaż słupa przelotowego

numer 16 wraz z fundamentami prefabrykowanymi, przewodami roboczymi, przewodem odgromowym i kablem optotelekomunikacyjnym ADSS w odcinku od słupa numer 15 do słupa numer 17, znajdującego się na działce o numerze 59 pomiędzy ulicami R. i N. w P. w terminie czterech miesięcy od daty uprawomocnienia się wyroku, a kosztami postępowania obciążył pozwanego i z tego tytułu zasądził od niego na rzecz powoda kwotę 19.308 zł.

Wyrokiem z dnia 14 października 2010 r. Sąd Apelacyjny oddalił apelację strony pozwanej.

W sprawie dokonano następujących ustaleń.

Przedsiębiorstwo Inżynieryjne T. spółka z o.o. w P. jest właścicielem nieruchomości – działki nr 59, znajdującej się w P. pomiędzy ulicami R. i N., o powierzchni 15.148 m², dla której Sąd Rejonowy w P. prowadzi księgę wieczystą o nr [...]. Nieruchomość ta ma szerokość około 30 m i długość 500 m. Nad niezabudowaną działką przebiega linia napowietrzna 110 kV C. – P. Umiejscowione na niej są trzy słupy prowadzące linię, które stanowią własność strony pozwanej. Dwa słupy o numerach 15 i 17 stoją na skrajnych częściach działki, natomiast trzeci **słup, tj. numer 16, umiejscowiony jest na środku działki**. Wskazane urządzenia zostały zainstalowane w okresie, kiedy strona powodowa **nie była jeszcze właścicielem nieruchomości**. Umiejscowienie urządzeń energetycznych, a zwłaszcza słupa numer 16, uniemożliwia prowadzenie działań inwestycyjnych zmierzających do realizacji **budownictwa mieszkaniowego**. Nieruchomość położona jest na obszarze przeznaczonym **w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego pod budownictwo mieszkaniowe wielorodzinne i usługowe**.

Biuro Studiów i Projektów Energetycznych Energoprojekt S.A., działając na zlecenie powoda, sporządziło projekt koncepcyjny skablowania odcinka istniejącej linii napowietrznej 110 kV C. – P. według trzech wariantów. W piśmie z dnia 21 września 2005 r. pozwany poinformował powoda, że ewentualne skablowanie proponuje zaprojektować i wykonać zgodnie z wariantem I, zakładającym pozostawienie istniejących słupów numer 15 i 17 i wykorzystanie ich jako słupów krańcowych. Jedynie odcinek linii między tymi słupami podlegałby skablowaniu. Wiązałoby się to z usunięciem słupa numer 16.

Strony nie doszły jednak do porozumienia z uwagi na brak konsensusu, co do kwestii dotyczących kosztów przebudowy.

W dniu 10 października 2008r. Prezydent Miasta P. wydał decyzję nr 2424/2008 zatwierdzającą projekt budowlany i udzielającą pozwolenia na wykonanie robót budowlanych w postaci budowy linii elektroenergetycznej 110 kV oraz demontażu istniejącej napowietrznej linii 110 kV na działce nr 59.

Sąd Okręgowy dopuścił dowód z opinii biegłego z zakresu projektowania, instalacji sieci i urządzeń elektroenergetycznych, w której biegły sądowy stwierdził, że w przypadku braku awarii w sieci 110 kV, wyłączenie linii 110 kV nie powinno mieć bezpośrednich negatywnych konsekwencji dla odbiorców, ale w przypadku, gdy podczas trwania przebudowy linii 110 kV wystąpi awaria sieci 110 kV, mogą wystąpić ograniczenia w dostawie energii elektrycznej dla odbiorców. Biegły sądowy na rozprawie podtrzymał pisemną opinię w całości. Uznał, że odcinek linii energetycznej napowietrznej 110 KV C. – P. jest dosyć ważną linią dla zasilania miasta P., choć nie jest linią strategiczną. Wskazał, że w razie przebudowy linii konieczne będą wyłączenia zasilania, co nie jest jednak równoznaczne z wystąpieniem przerw w dostawie energii elektrycznej dla odbiorców. Wskazał, że linia nie może zostać usunięta, lecz przebudowana, przy czym przebudowanie polegać by miało na skablowaniu. Biegły wyjaśnił, że skablowanie linii pozytywnie wpływa na bezpieczeństwo linii. W ocenie biegłego przebudowa linii może zamknąć się w terminie sześciu dni, zaś okres czterech miesięcy jest w ocenie biegłego, terminem wystarczającym na wykonanie prac łącznie ze wszystkimi formalnościami. Biorąc pod uwagę stan zaawansowania prac przygotowawczych, biegły stwierdził, że całość prac związanych z przebudową linii mogłaby się zakończyć w ciągu miesiąca od dnia wstrzymania zasilania i dopuszczenia do pracy wykonawców.

Sąd Okręgowy skoncentrował się na zagadnieniu, czy powód może skutecznie domagać się od pozwanego przebudowy sieci energetycznej napowietrznej 110 kV C. – P. w odcinku od słupa numer 15 do słupa numer 17, poprzez demontaż słupa przelotowego, zgodnie z żądaniem pozwu w aspekcie zarzutu pozwanego z art. 5 k.c.

Uznano, że urządzenia energetyczne należące do pozwanego naruszają własność powoda w inny sposób niż przez pozbawienie go faktycznego władztwa nad rzeczą, nie tylko utrudniając, ale wręcz uniemożliwiając mu wykonywanie planów inwestycyjnych, tj. zabudowy działki budynkami mieszkalnymi, ponieważ urządzenia przesyłowe są umieszczone wzdłuż całej działki. W ocenie sądu bezprawny charakter tego naruszenia nie budzi wątpliwości, ponieważ **pozwany nie wykazał, że przysługuje mu jakikolwiek tytuł prawny do nieruchomości, na której umieszczone zostały wskazane urządzenia energetyczne**. Oznacza to, że powód ma prawo domagać się przywrócenia stanu zgodnego z prawem poprzez przywrócenie właścicielowi stanu niezakłóconego władztwa nad rzeczą i wyeliminowanie władztwa osoby nieuprawnionej. Sąd Okręgowy uznał, że nie powstaną żadne negatywne konsekwencje przebudowy linii dla odbiorców energii elektrycznej. Z uwagi na powyższe, zarzut pozwanego z art. 5 k.c. co do naruszenia zasad współżycia społecznego uznano za niezasadny.

Sąd Apelacyjny wywoływał powódni dotyczące konieczności zapewnienia prawidłowego funkcjonowania i bezpieczeństwa systemu energetycznego, a także celu i funkcji urządzeń przesyłowych uznał za bezprzedmiotowe, **ponieważ w związku z przebudową linii, a nie jej demontażem, nie nastąpią żadne negatywne skutki dla przedsiębiorstwa przesyłowego i funkcjonowania systemu energetycznego**. Zdaniem Sądu, skoro strony prowadziły rozmowy w sprawie przebudowy linii i tylko względy finansowe spowodowały, że zostały przerwane, to argumenty dotyczące nadużycia wykonywania prawa podmiotowego zostały zasadniczo podniesione wyłącznie na użytek procesu.

W ocenie Sądu Apelacyjnego nadużycie prawa zachodzi w sytuacji, w której uprawniony wykonując swoje prawo, działa sprzecznie z zasadami dobrej wiary lub używa prawa niezgodnie z celem, ze względu na który prawo mu służy. Jednocześnie chodzi o działanie, które formalnie mieści się w sferze możliwości postępowania określonej przez normę prawną regulującą dany typ prawa podmiotowego, ale nie może być uznane za jego wykonywanie, a przeciwnie za działanie bezprawne, nie korzystające z ochrony prawa.

Wskazano, że powód żądając przebudowy odcinka linii energetycznej 110 KV ograniczył żądanie do niezbędnego minimum, aby nie narazić interesów osób trzecich i samego pozwanego. Z kolei postawa pozwanego jest, w ocenie Sądu, przeciwieństwem postawy powoda. Pozwany sprzeciwiając się przebudowie linii energetycznej widzi przede wszystkim swój interes.

W ocenie sądu nie zachodziły podstawy do zawieszenia postępowania. Pozwany uzasadnił stosowny wniosek tym, że właściciel sieci, spółka Akcyjna E. O. wniosła w trybie art. 305² § 1 k.c. o ustanowienie służebności przesyłu. Sąd uznał, że bez względu bowiem na ostateczne rozstrzygnięcie sporu, konieczne jest zalegalizowanie przebiegu linii elektroenergetycznej przez działkę powoda. Wniosek pozwanego o przypozwanie spółki E. O. został oddalony, ponieważ pozwany nie wykazał istnienia interesu prawnego w przystąpieniu tej spółki do procesu.

Wskazany wyżej wyrok pozwana spółka zaskarżyła skargą kasacyjną w całości. Jako podstawy skargi wskazano naruszenie:

- art. 49 § 1 k.c. i art. 305¹ i n. k.c. poprzez ich niezastosowanie i pominięcie kwestii przysługującego przedsiębiorstwu energetycznemu prawa podmiotowego własności urządzeń przesyłowych, posadowionych na gruncie powoda oraz przysługującego pozwanemu na podstawie art. 305¹ i n. k.c. roszczenia o ustanowienie na nieruchomości powoda prawa rzeczowego w postaci służebności przesyłu, w sytuacji, gdy koniecznym było zbadanie wzajemnej relacji praw podmiotowych przysługujących stronom niniejszego postępowania w kontekście żądania powoda i dokonanie oceny ich wzajemnego odniesienia, również w świetle art. 5 k.c.;
- art. 140 k.c. w zw. z art. 5 k.c. poprzez ich niewłaściwe zastosowanie i dokonanie ustaleń co do nadużycia prawa podmiotowego jedynie w kontekście przebudowy (skablowania) linii energetycznej, podczas gdy z treści zaskarżanego orzeczenia wynika obowiązek demontażu części linii energetycznej przez pozwanego, czyli wyłączenia jej z sieci energetycznej miasta Poznania oraz przyjęcie, iż żądanie demontażu znajdującego się na działce powoda słupa nr 16 wraz z fundamentami prefabrykowanymi,

przewodami roboczymi, przewodem odgromowym i kablem optotelekomunikacyjnym ADSS, które to elementy stanowią składniki przedsiębiorstwa pozwanego, mieści się w granicach przysługującego powodowi prawa własności i nie stanowi nadużycia tegoż prawa, w szczególności w sytuacji, gdy pozwany jest właścicielem urządzeń przesyłowych posadowionych na nieruchomości powoda i w świetle art. 305¹ i n. kodeksu cywilnego przysługuje mu roszczenie o ustanowienie prawa podmiotowego służebności przesyłu, które realizuje w drodze postępowania sądowego, tj. przysługuje mu dostatecznie ukształtowana ekspektatywa nabycia prawa służebności przesyłu na nieruchomości powoda;

- art. 177 § 1 pkt 1 k.p.c., poprzez oddalenie wniosku pozwanego o zawieszenie postępowania w niniejszej sprawie w sytuacji, w której jej rozstrzygnięcie zależy od wyniku innego toczącego się postępowania cywilnego, tj. postępowania prowadzonego przez Sąd Rejonowy w P. I Wydział Cywilny w sprawie z wniosku E. O. Sp. z o.o. z siedzibą w P., przy udziale T. Spółka Akcyjna M. Spółka komandytowo-akcyjna z siedzibą w P. oraz E.-Ł. Sp. z o.o. z siedzibą w Ł., o ustanowienie służebności przesyłu obciążającej nieruchomość powoda;
- art. 386 § 6 k.p.c., poprzez nieuwzględnienie przez Sąd I i II instancji wskazań co do dalszego postępowania przy ponownym rozpoznawaniu sprawy, wyrażonych w uzasadnieniu wyroku Sądu Apelacyjnego uchylającym wyrok Sądu Okręgowego w P. z dnia 30 listopada 2006 r. w pkt I i przekazującym w tym zakresie sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w P.

Skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i oddalenie powództwa. Powódka w odpowiedzi na skargę kasacyjną pozwanego wniosła o oddalenie skargi w całości.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarżący trafnie zwraca uwagę, że oddalenie apelacji przez Sąd Apelacyjny spowodowało, iż ostał się wyrok Sądu Okręgowego, nakazujący jednie pozwanej demontaż sieci elektrycznej z posesji powoda. Taki stan rzeczy nie odpowiada ani istocie treści żądania, ani intencjom strony powodowej, która od początku sprawy

(już w uzasadnieniu pozwu) domagała się przebudowy tej linii przez zastosowanie połączenia kablowego podziemnego, zamiast istniejącej dotychczas tracji napowietrznej. Jest też rzeczą jasną, że rozstrzygnięcie w takiej postaci nie może też zostać zaakceptowane z punktu widzenia interesu publicznego i zasad współżycia społecznego, gdyż pozbawiałoby miasto P. istotnego połączenia w sieci elektrycznej, mającej – według określenia biegłego – „znaczenie większe niż lokalne”. Należy podkreślić, że Sąd Najwyższy w uzasadnieniu pierwszego wyroku wydanego w niniejszej sprawie, wskazał, iż w ramach roszczenia negatoryjnego powód może nie tylko żądać przywrócenia stanu poprzedniego, ale także jest uprawniony do żądania podjęcia przez pozwanego „działań prowadzących do zmiany sposobu korzystania z nieruchomości niezgodnego z jego wolą, na inny określony sposób, zgodny z wolą właściciela i zgodny z prawem”. Z tych względów w treści poprawnie sformułowanego wyroku, uwzględniającego żądanie powoda, powinno się znaleźć nie tylko zobowiązanie pozwanego do demontażu istniejącej linii napowietrznej i usunięcia słupa nr 16, ale także do odpowiedniej przebudowy, w określonym terminie, sieci elektrycznej prowadzącej przez nieruchomość powoda z istniejącej na skablowaną podziemną. Gdyby nawet powód tego wyraźnie nie sprecyzował, to takie jego stanowisko mieściło się *implicite* w żądaniu przebudowy tej sieci, a zatem poprzestanie przez Sądy obu instancji na nakazie jej demontażu było niedopuszczalne i sprzeczne z istotą rzeczy. Skarżący trafnie też zwraca uwagę na to, że w obecnej postaci orzeczenie Sądu mogłoby okazać się niemożliwe do przymusowego wykonania. Z tych przyczyn zaskarżony wyrok podlegał uchyleniu (art. 398¹⁵ k.p.c. w zw. z art. 108 k.p.c.), a sprawa przekazaniu Sądowi I-ej instancji w celu prawidłowego sformułowania rozstrzygnięcia o obowiązku przebudowy przez pozwanego sieci elektrycznej.

Niezasadne są natomiast pozostałe zarzuty skargi kasacyjnej. Nie ma racji skarżący, iż Sąd „całkowicie pominął” w swoich rozważaniach art. 49 i art. 305¹ k.c. Wbrew temu należy stwierdzić, że podstawą rozstrzygnięć obu Sądów było uwzględnienie uprawnień strony pozwanej, opartych na tych obu przepisach, do urządzeń przesyłowych służących do przekazywania energii elektrycznej.

Sąd Apelacyjny szeroko rozważał roszczenie powoda w aspekcie art. 5 k.c. i przekonująco wykazał, że, co do zasady, nie pozostaje ono w sprzeczności

z zasadami współżycia społecznego, a zatem zarzut skargi o naruszeniu art. 5 k.c. jest niezasadny.

Przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd rozważy wniosek pozwanego o zawieszenie postępowania na podstawie art. 177 § 1 pkt 1 k.p.c., mając na uwadze, że w judykaturze podkreśla się wyjątkowość instytucji zawieszenia postępowania, tamującej główny cel procesu, jakim jest merytoryczne rozpatrzenie sprawy. Fakultatywność skorzystania z tej instytucji nie oznacza pozostawienia kwestii zawieszenia do dowolnego uznania sądu, lecz nakłada obowiązek rozważenia wszystkich okoliczności i wydania decyzji w danej sytuacji celowej. Dlatego też Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 10 lipca 2002 r., II CKN 826/00 przyjął, że zawieszenie postępowania w sprawie o wydanie nieruchomości tylko dlatego, że strona pozwana spowodowała wszczęcie innego postępowania dotyczącego tej samej nieruchomości, może doprowadzić do bezpodstawnego wstrzymania na czas bliżej nieokreślony orzeczenia co do istoty sprawy, a tym samym do szkodliwego społecznie wstrzymania wymiaru sprawiedliwości. Stanowisko to może mieć odpowiednie zastosowanie w niniejszej sprawie. Trzeba podkreślić, że pozwany zdaje się przyjmować jako rzecz oczywistą, iż ustalenie ewentualnej służebności przesyłu na gruncie powoda nastąpi w takim samym kształcie i przebiegu, w jakim linia ta funkcjonuje obecnie. Jest to przekonanie nieuzasadnione, gdyż nie uwzględnia zawartego w art. 305⁴ odesłania do odpowiedniego stosowania art. 287 i art. 288 k.c.

Z podanych przyczyn orzeczono jak w wyroku.